

UERSTATTELIG

Namsblanken er ikke den eneste laksebestanden i Norge som er truet, men den er den eneste som vi med sikkerhet vet at vi ikke kan reetablere dersom den dør ut.

Det finnes ingen donorbestand som vi kan bruke for å gjenskepe namsblanken. Ingen annen laks deler dens nedarvede måte å leve på. Det er bare namsblanken i øvre Namsen som mangler vandringslyst, lever hele livet i rennende vann og der både hanner og hunner kjønnsmodnes bare 15-20 cm lange.

Forsvinner den herfra, er det for godt.

Anton Rikstad er en av namsblankens gode venner!
Foto: Ragnar Holm

Namsblanken trenger flere venner

Fisk vekker sjelden de varmeste følelsene hos folk. Er det i tillegg snakk om en liten fisk er det nok enda færre som bryr seg. Forskerne sier at namsblanken nå er "farlig fåtallig". For å sikre dens framtid må det også arbeides systematisk og målbevisst for å øke interessen og kunnskapen om den hos folk flest. Denne brosjyren er et bidrag til dette.

Vil du være en namsblankvenn? Fortell andre om namsblanken!

På namsblankens hjemmeside finner du oppdatert kunnskap, bilder, quiz og artige oppgaver.

www.namsblanken.no

Foto: Tone Løvold

UTARBEIDET AV
KUNNSKAPSSENTER FOR LAKS OG VANNMILJØ
Med støtte fra Fylkesmannen i Trøndelag

NAMSBLANK

Salmo salar
Lengde 15-20 cm
Vekt 30-80 gram

DVERGLAKSEN FRA ØVRE NAMSEN

Trua laks

NAMSBLANK/SMÅBLANK/BLANK

Europas mest verdifulle laksebestand

- unik, sårbar, truet og uerstattelig -

Eldre folk har alltid kalt den for blank. I vitenskapelig sammenheng kalles den småblank. Den kalles også namsblank, både av forvaltere og andre.

Tegning: Robin Ade

Namsblank, småblank eller bare blank – kjær laks, mange navn!

UNIK

Laks gyter og lever først i elva men drar på næringsvandring til havet for å bli stor og kjønnsmoden. Landhevingen etter siste istid skapte fosser i vassdragene våre. Noen av disse fossene ble etter hvert i største laget for selv den sprekeste gytelaks som deretter måtte nøye seg med gyte- og oppvekstområdene nedenfor. Med gytelaksen utestengt ble områdene over de store fossene raskt laksetomme. Men over de store fossene i øvre Namsen ble det aldri tomt for laks! Akkurat der og da, for nærmere 10 000 år siden, lå alt til rette for at laksen, både hunnene og hannene, ble kjønnsmodne uten å reise til havet. Det var starten på en egen laksestamme – namsblanken. Siden den har levd isolert så lenge sier vi den er relikte.

Relikte laksestammer er uhyre sjeldne. Som regel har disse næringsvandringene til innsjøer. Heller ikke det har namsblanken. Den er den eneste i sitt slag som gjennomfører hele livssyklusen i raskt rennende elvevann. Det gjør den helt unik.

Kjønnsmoden hunnlaks på bare 15 cm finnes ikke mange steder i verden!!!

Foto: Per Harald Olsen, NTNU

SÅRBAR

Namsblanken er en atlantisk laks. Artsnavnet *Salmo salar* deler den med den sjøvandrende laksen lenger ned i vassdraget. Samme art til tross: genetiske tester viser at namsblanken er svært forskjellig fra den sjøvandrende laksen. Faktisk ligner den genetisk mer på villaksen på østkysten av Nord-Amerika enn på sjøvandrende laks i Trøndelag.

Forskerne har funnet ut at namsblanken har spesielt lite variasjon i sitt arvemateriale. Det betyr at den er svært sårbar for endringer i miljøet.

Terskler i øvre Namsen har gitt oss tilbake bredden på elva, men farten er bremset og gjør store elvestrekninger lite egnet for namsblanken.

Foto: Eva B. Thostad, NINA

TRUET

I nærmere 10 000 år levde namsblanken uforstyrret i øvre Namsen. For bare 50 år siden var den fortsatt tallrik, og noen kan enda fortelle hvor artig det var når en spreke namsblank tok markklysa. Men nå er den altså fåtallig og kan forsvinne. Namsblanken sitt leveområde er endret, og det er vår skyld.

Vi har regulert elva, bygd terskler, kraftverksdammer og redusert vannføringen kraftig i flere strømrrike elvepartier som namsblanken foretrekker. Dette har redusert namsblankens leveområde.

Vi har introdusert den fremmede karpefisken ørekyte til vassdraget. Den sprer seg raskt nedover vassdraget og befinner seg nå i namsblankens leveområde i stort antall.

Vi har bygd laksetrapp og invitert den sjøvandrende laksen inn i nedre deler av namsblankens leveområde. Den sjøvandrende laksen vandrer opp i større antall, er mye større og har mer rogn enn namsblanken som dermed fortrenkes. Nå viser forskning at den sjøvandrende laksen og namsblanken gyter sammen. Avkommene blir sjøvandrende, og namsblankens unike egenskaper forsvinner.

Klimaendringer er en tilleggsbelastning. Hvordan summen av alle disse negative påvirkningene vil virke på namsblanken vet vi ikke ennå, men forskerne er bekymret.